

A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat lexikográfiai és terminológiai kutatásairól

A Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezésére 2001 novemberében az Arany János Közalapítvány támogatásával nyelvészeti kutatóállomások létesültek a külső régiókban (a Magyarországgal szomszédos magyar nyelvterületeken). Ténylegesen 2002-ben kezdte el működését a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön, a Gramma Nyelvi Iroda Dunaszerdahelyen, a Hodinka Antal Intézet Beregszászon, a Magyarságkutató Tudományos Társaság Szabadkán, amelynek szerepét később a Verbi Nyelvi Kutatóműhely vette át, de a többi szomszédos országban (Szlovéniában, Ausztriában, Horvátországban) is volt legalább egy, velük folyamatosan együttműködő kutató. Ehhez a hálózathoz csatlakozott aztán a horvátországi, szlovéniai és ausztriai magyar közösségek nyelvhasználatát vizsgáló Imre Samu Nyelvi Intézet, valamint legújabban a horvátországi Glotta Nyelvi Intézet. A kutatóállomások feladatai közé tartozik a külső régiókban beszélt magyar nyelvváltozatok szociolingvisztikai vizsgálata, lexikológiai, terminológiai kérdések elemzése és a nyelvi tervezéssel összefüggésben a nyelvi problémák feltárása és lehetőség szerinti megoldása.

2013-ban a kutatóállomások létrehozták a budapesti székhelyű Termini Egyesületet, jogi keretet teremtve a korábbi évtized együttműködésének (<http://termini.nytud.hu>).

A kutatóállomásoknak kezdettől fogva egyik kiemelt kutatási témája volt a kisebbségi magyar nyelvváltozatok sajátos szókészletének a gyűjtése, vizsgálata, elemzése. Ennek eredményeként 2007-ben létrehoztuk és azóta folyamatosan fejlesztjük a *Termini magyar–magyar szótárt és adatbázist*.

Ezt a rendszeresen bővülő internetes lexikográfiai munkát mutatja be a sajátosságok és a lexikográfiai újítások szempontjából Benő Attila, Lanstyák István, P. Márkus Katalin és M. Pintér Tibor írása.

Kolláth Anna, Lehocki-Samardžić Anna és Vukov Raffai Éva tanulmánya a vajdasági, a drávaszögi (horvátországi) és a muravidéki magyar nyelvhasználatot jellemzi az oktatási szókincs szempontjából, felhasználva a Termini-adattár vonatkozó szócikkeit.

Szoták Szilvia tanulmánya az országspecifikus magyar oktatási terminusok terminológiai, korpusztervezési kérdéseit elemzi Ausztria vonatkozásában, szintén a Termini-szótár vonatkozó adatait hasznosítva.

Cserniczkó István és Márku Anita írása a szótári adatbázis kárpátaljai vonatkozású szóanyagából ad ízelítőt, bemutatva, milyen szoros összefüggés mutatkozik a határon túli régiókban végbemenő társadalmi, politikai változások és az online szótár bővítése, szóanyagának bővülése között.

Tanulmányainkkal a húsz éve létrejött nyelvészeti kutatóállomásokat és a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózatot köszöntjük. A nyelvi irodák sokoldalú nyelvészeti tevékenységéből jelenleg kizárólag a lexikológiai, lexikográfiai és terminológiai kutatások egy-egy részeredményét mutatjuk be. A közös témakör és a többszerzős cikkek létrejötte a külső régiók folyamatos együttműködését is fémjelzi.

Benő Attila
egyetemi tanár
Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
<https://orcid.org/0000-0002-6931-2999>

A Termini magyar–magyar szótár és adatbázis szerkezeti és szerkesztési sajátosságai

1. Bevezetés

A Termini magyar–magyar szótár és adatbázis¹ a külső régiók magyar nyelvhasználatát dokumentálja. A lexikográfiai adattár nemcsak kontaktusjelenséget adol, széles körben használt közvetlen és közvetett kölcsönszavakat, hanem olyan megőrzött régiégeket is, amelyek korábban az egész magyar nyelvterületen standard jellegűek voltak. A közhasználatú lexikális elemek mellett a szótár regionális köznyelvi, valamint népnyelvi szavakat is tartalmaz. Mivel tehát a szótározott nyelvi formák nem kötődnek csak bizonyos tájnyelvekhez, társadalmi dialektusokhoz vagy regiszterekhez, a szótár ilyen szempontból a mai nyelv általános szótárának tekinthető. Ugyanakkor a szótár régebbi nyelvi formák dokumentálásával jól tükrözi a nyelvi hagyományt, a neologizmusok bemutatásával pedig a nyelvi változást, a megújulást.

Mint adatbázis, mindegyik címszó használatának szemléltetésére lehetőség szerint előnyelvi példamondatokat, szövegrészleteket tartalmaz, lehetővé téve, hogy a szó vagy szerkezet használati sajátosságait grammatikai és pragmatikai kontextusban vizsgáljuk.

A szótár szerkesztői a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat tagjai.² Az online szerkesztés lehetővé teszi, hogy a szótár nyolc országban folyó tevékenység alapján – akár egy időben – bővüljön.

¹ <http://termini.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>

² Jelenleg az erdélyi vonatkozású szavak gyűjtését és lexikográfiai kidolgozását *Benő Attila*, a felvidékiekét *Lanstyák István* és *P. Márkus Katalin*, a vajdaságiakét *Molnár Csikós László*, a kárpátaljaiakét *Márku Anita*, a horvátországiakét *Lehocki-Samardžić Anna*, a muravidékiekét *Kolláth Anna* és *Gaal Péter*, az örvidékiekét pedig *Szoták Szilvia* és *Sági Zsuzsa* végzi. A megjelenítendő szavak, kifejezések magyarországi nyelvváltozatokban való előfordulását, illetve újabb magyarországi neologizmusok feltérképezését *Nádor Orsolya*, a szótár informatikai fejlesztését és a felmerülő technikai problémák megoldását a kolozsvári Szabó T. Attila Nyelvi Intézet munkatársa, *Juhász Tihamér* végzi. Ezenkívül *Kitlei Ibolya* végez folyamatosan karbantartási munkákat. A munkaközösség szótári tevékenységét az eddigiekben folyamatosan támogatta a Domus Hungarica Scientiarum et Artium akadémiai ösztöndíjprogram.